

№4

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№049864**

MUNDARIJA			
1.	Ollokulova Feruza Mansurovna	Uzoq muddatli davrda davlat-xususiy sheriklik rivojlanishning muqobil ssenariylari	7
2.	Умарова Зумрад Низомиддин кизи	Консолидациялашган молиявий ҳисоботларни тузиш: таъминлар, усуллар ва замонвий ёндашувлар	13
3.	Sayipov Begzod Rahimovich	Valyuta kursi va mehnat bozori barqarorligi o'rtasidagi makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlashda monetar siyosatning roli	25
4.	Sharipov G'ulomjon Qarshi o'g'li	Qashqadaryo viloyatida yashil iqtisodiyot rivojlanishining zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollari	32
5.	Кабилова Шахноза Жураевна	Организационно-управленческий механизм развития сферы услуг в малом бизнесе (на примере Кашкадарьинской области)	38
6.	Xamdamov Sardor Farmon o'g'li	Davlat xaridlarini moliyaviy tartibga solishning xorijiy tajribasi va undan milliy amaliyotda foydalanish imkoniyatlari	43
7.	Primkulova Zilola Abrorovna	Xususiy tibbiyot tashkilotlarida xarajatlar buxgalteriya hisobini takomillashtirishning nazariy asoslari	48
8.	Kilichev Alisher Akramovich	Mavsumiy ishlab chiqarishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	52
9.	Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Xorijiy amaliyotda kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini rivojlantirishning integratsiyalashgan institutsional yondashuvlari	57
10.	Nematullayev Hamidullo Azizillo o'g'li	Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalash va MHXSga o'tish istiqbollari	65
11.	Мурадов Бахром Акрамжанович	Темир йўл соҳасида инновацион инфратузилмани ривожлантириш механизмлари	72
12.	Адилов Рустам	Модели кредитного скоринга на основе больших данных: влияние на рост выручки финтех-компаний	78
13.	Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	Investitsiya muhitini qulaylashtirish orqali hududiy investitsiya mexanizmini faollashtirish	84
14.	Саттаров Тулкин Абдихалилович	Ишлаб чиқариш харажатларининг корхоналар молиявий ҳолатига таъсири	92
15.	Kholikov Khamidulla	The current state of government securities market operations in Uzbekistan's financial market and existing problems	101
16.	Mahmudov Fayzulla Murodullayevich	Mintaqa iqtisodiy rivojlanishida ijtimoiy soha tashkilotlari faoliyatining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	113
17.	Uralov Farruh Abdurazzoqovich	Hududiy sanoat klasterlarini rivojlantirish strategiyasining baholanishi	119
18.	Anvarova Lobarxon Sherzod qizi	Big Data va analitik platformalar asosida qaror qabul qilish tizimini rivojlantirish	125
19.	Tojimurodov Shohzod	Mamlkat aholisining bank kreditlari bo'yicha qarz yuki tahlili va uni optimallashtirish yo'llari	131
20.	Doniyev Shahob O'tkir o'g'li	Iqtisodiy rivojlanish jarayonlarida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning tutgan roli hamda ahamiyati	137
21.	Razikova Nozima Erkin qizi	Biznes subyektlarini moliyalashtirish asosida aholi bandligini ta'minlash	142
22.	Назарова Дияра	Совершенствование цифровых подходов к оценке кредитоспособности хозяйствующих субъектов в коммерческих банках Республики Узбекистан	153
23.	Mirmahmudova Xusniddinovna	O'zbekiston kapital bozorida sukukka institutsional investorlarni jalb etish istiqbollari	160

24.	Djamalov G‘ofir Oribjanovich	Bank aktivlari sifatini oshirishda muammoli qarzlar va garov ta‘minotini boshqarish usullari	167
25.	Vaxabov Bobur Alisherovich	Raqamli to‘lov infratuzilmasida moliyaviy xatarlarni boshqarish va axborot xavfsizligini ta‘minlash mexanizmlari	179
26.	Abdurazakov Shavkat Shokirdjanovich	Turizm klasterlari faoliyatini moliyaviy va soliq mexanizmlari orqali iqtisodiy rag‘batlantirishni takomillashtirish	191
27.	Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi daromadlarini boshqarish mexanizmlari	202
28.	Salomov Abdusalom Ismatovich	Hududiy infratuzilma ta‘minotiga “Yashil” standartlarni joriy etish yo‘llari	207
29.	Орипов Ильхом Абдуллаевич	Проблемы формирования национальной системы зеленого финансирования в странах с переходной экономикой	214
30.	Tulyaganov Kudratilla Asatullayevich	O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini transformatsiya qilishning ustuvor yo‘nalishlari	225
31.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo‘l transporti korxonalarida ekologik-iqtisodiy samaradorlikni yuksaltirishning tashkiliy-iqtisodiy va innovatsion mexanizmlari	232
32.	Uralov Elshod Sirojiddin o‘g‘li	Mintaqalarda institutsional-iqtisodiy hamkorlikning shakllari va rivojlanish xususiyatlari	240
33.	Qodirov Bahodir Quدراتovich	Bevosita soliq solishni optimallashtirish va yashillashtirish masalalari	245
34.	Agabekyan Roza Samvelovna	O‘zbekistonda loyihaviy moliyalashtirish asosida investitsiya resurslarini jalb qilish mexanizmini takomillashtirish	251
35.	Ерманова Камила Рустамовна	Цифровые финансовые инструменты в системе финансирования креативных индустрий: переоценка возможностей и ограничений	258
36.	Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna	Raqamli moliyaviy xizmatlar samaradorligini baholash metodlarining rivojlanish bosqichlari	267
37.	Kalandarov Jamolbek Ravshonovich	O‘zbekistonda mikro, kichik va o‘rta biznesni kreditlash dinamikasi: 2026 yil yarim yillik natijalari va Silk Road Finance & Technology forum kontekstidagi tahlil	274
38.	Ergashev Rustam Rajabovich	Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishning huquqiy boshqaruv arxitekturasini takomillashtirish	280
39.	Sulaymonov Iskandar Boxodir o‘g‘li	Venchur kapital jalb etish samaradorligi indeksi (VKJSI): davlat va xususiy kapital multiplikativ samaradorligini baholash modeli	287
40.	Toshpo‘latov Shohruh Sobirjon o‘g‘li	Milliy iqtisodiyotda ijtimoiy himoya tizimini moliyalashtirishning institutsional asoslari va moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish	294
41.	Salamov Islom Tashkazakovich	Banklarning transformatsion jarayonlarini ekonometrik tahlili	304
42.	Babaxanova Nozima Saidakbarovna	O‘zbekiston fond bozorida “Xalq IPO”si mexanizmlarini takomillashtirish va institutsional investorlar ishtirokini kengaytirish yo‘llari	312
43.	Radjabova Malikaxon	Elektron tijorat faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishning zaruriyati va ahamiyati	323

44.	Sultanova Gulshira Alimbetovna	Suv taqchilligi sharoitida sholichilik tarmogʻining innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy yoʻnalishlari (Qoraqalpogʻiston Respublikasi misolida)	332
45.	Jumaniyazov Inojon Turayevich	Suveren fondlar samaradorligini baholashning truman-bagnall metodologiyasi	339
46.	Abdullayev Dilmurod Toxirmirzayevich	Davlat maqsadli jamgʻarmalari xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini oʻtkazishni takomillashtirish	350
47.	Abdushayitov Abdumannobbek Abdumutal oʻgʻli	Tashabbusli budjet xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish masalalari	357
48.	Zokirov Sardor Toʻlqin oʻgʻli	Hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda raqamli infratuzilmaning oʻrni	362
49.	Asrorov Dalerjon Zafarovich	Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish masalalari	368
50.	Umaraliyev Sanjar Sultonaliyevich	Hududlar investitsion muhit jozibadorligini baholashning zamonaviy metodologiyasi	374

TASHABBUSLI BUDJET XARAJATLARI USTIDAN DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATINI TASHKIL ETISH MASALALARI

Abdushayitov Abdumannobbek Abdumutal o'g'li

*O'zbekiston respublikasi
Bank moliya akademiyasi
Xalqaro bank ishi fakulteti
Davlat moliyaviy nazorati va auditi (MSc)
mutaxassisligi talabasi
E-mail: AbdushayitovA@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada tashabbusli budjet jarayoni doirasida amalga oshiriladigan xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tashabbusli budjet mablag'laridan qonuniy, maqsadli va samarali foydalanishni ta'minlashda davlat moliyaviy nazoratining o'rni hamda ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, tashabbusli budjet loyihalarini shakllantirish, tanlash, moliyalashtirish va amalga oshirish bosqichlarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan moliyaviy xatarlar, mablag'lardan maqsadsiz foydalanish holatlari hamda nazorat mexanizmlaridagi muammolar tahlil qilingan. Tashabbusli budjet xarajatlari ustidan nazorat samaradorligini oshirish, raqamli texnologiyalardan keng foydalanish, shaffoflik va jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, shuningdek, riskga asoslangan davlat moliyaviy nazorati mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tashabbusli budjet, davlat moliyaviy nazorati, budjet xarajatlari, budjet mablag'lari, jamoatchilik nazorati, moliyaviy nazorat, budjet jarayoni, moliyaviy xatarlar, riskga asoslangan nazorat, shaffoflik, raqamlashtirish, mablag'lardan samarali foydalanish.

ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ЗА ИНИЦИАТИВНЫМИ БЮДЖЕТНЫМИ РАСХОДАМИ

Абдушайитов Абдуманноббек Абдумутал угли

*Банковско-финансовая академия
Республики Узбекистан
Факультет международного банковского дела
Магистрант специальности
«Государственный финансовый контроль и аудит» (MSc)
E-mail: AbdushayitovA@gmail.com*

Аннотация: В статье исследованы теоретические и практические аспекты организации государственного финансового контроля за расходами, осуществляемыми в рамках процесса инициативного бюджета. Раскрыты роль и значение государственного финансового контроля в обеспечении законного, целевого и эффективного использования средств инициативного бюджета. Проанализированы финансовые риски, случаи нецелевого использования бюджетных средств и проблемы контрольных механизмов, возникающие на этапах формирования, отбора, финансирования и реализации проектов инициативного бюджета. Разработаны научно-практические предложения и рекомендации по повышению эффективности контроля за расходами инициативного бюджета, расширению использования цифровых технологий, усилению прозрачности и общественного контроля, а также совершенствованию механизмов риск-ориентированного государственного финансового контроля.

Ключевые слова: инициативный бюджет, государственный финансовый контроль, бюджетные расходы, бюджетные средства, общественный контроль, финансовый контроль, бюджетный процесс, финансовые риски, риск-ориентированный контроль,

прозрачность, цифровизация, эффективное использование средств.

ISSUES OF ORGANIZING STATE FINANCIAL CONTROL OVER INITIATIVE BUDGET EXPENDITURES

Abdushayitov Abdumannobbek Abdumutal o'g'li

*Banking and finance academy of
the Republic of Uzbekistan Faculty of International Banking
Master's Student (MSc) in Public Financial Control and Audit
E-mail: AbdushayitovA@gmail.com*

Abstract: *This article examines the theoretical and practical aspects of organizing state financial control over expenditures implemented within the participatory budgeting process. The role and importance of state financial control in ensuring the lawful, targeted, and efficient use of participatory budget funds are highlighted. The study analyzes financial risks, cases of inefficient or non-targeted use of budget funds, and problems in control mechanisms arising at the stages of project development, selection, financing, and implementation. Scientific and practical proposals and recommendations are developed to improve the effectiveness of control over participatory budget expenditures, expand the use of digital technologies, strengthen transparency and public oversight, and improve risk-based state financial control mechanisms.*

Keywords: *participatory budgeting, state financial control, budget expenditures, budget funds, public oversight, financial control, budget process, financial risks, risk-based control, transparency, digitalization, efficient use of funds.*

Kirish.

Bozor iqtisodiyoti va demokratik boshqaruv sharoitida davlat moliyaviy resurslarining maqsadli, qonuniy va samarali sarflanishini ta'minlash davlat hokimiyati organlarining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur vazifani amalga oshirishda davlat moliyaviy nazorati alohida o'rin tutadi, chunki u nafaqat byudjet mablag'larining oqilona taqsimlanishi va sarflanishini, balki davlat va jamiyat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. So'nggi o'n yilliklarda jahonda davlat moliyaviy nazoratining shakllari sezilarli o'zgarib, jamoatchilik nazorati, raqamli audit, xatarga asoslangan tekshiruvlar va natija-yo'naltirilgan baholash kabi zamonaviy yondashuvlar an'anaviy revizion tartiblar bilan birga qo'llanila boshlandi. Bunday o'zgarishlar bir tomondan fuqarolarning byudjet jarayonidagi rolini kuchaytirgan bo'lsa, ikkinchi tomondan davlat audit institutlari oldiga yangi metodologik va institutsional vazifalarni qo'ydi.

Tashabbusli budjet (participatory budgeting) — fuqarolarni mahalliy byudjet jarayoniga bevosita jalb qiluvchi, ularga byudjet mablag'larining ma'lum bir qismini sarflash bo'yicha qaror qabul qilish imkonini beruvchi institutsional mexanizm — zamonaviy davlat moliyasi nazariyasi va amaliyotining tezkor rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biridir. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, ushbu institut 1989-yilda Braziliyaning Porto-Alegre shahrida sinov tarzida joriy etilgan paytdan beri 11 000 dan ortiq shahar va munitsipalitetga tarqalgan. Tashabbusli budjet bir vaqtning o'zida ham byudjet shaffofligini, ham aholining demokratik faolligini, ham mahalliy boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Biroq mazkur jarayonning kengayishi muqarrar ravishda davlat moliyaviy nazorati tizimi oldiga qator yangi vazifalarni qo'yadi: nafaqat byudjet mablag'larining qonuniy va maqsadli sarflanishini, balki fuqarolar tomonidan tanlangan loyihalarning haqiqatda amalga oshirilishini, ularning sifati va belgilangan muddatlarini ham nazorat qilish zarurati paydo bo'ladi.

Metodlar.

Tadqiqotda davlat moliyaviy nazoratini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalasini kompleks o'rganish uchun tizimli, qiyosiy, institutsional va riskka asoslangan

metodologik yondashuvlar qo‘llanildi. Tizimli yondashuv orqali davlat auditi, ichki nazorat, ichki audit va tashqi auditning o‘zaro funksional bog‘liqligi tahlil qilindi. Qiyosiy metod asosida Vestminster, sudlov va kollegial audit modellarining institutsional xususiyatlari hamda ularning afzallik va cheklovlari solishtirildi. Normativ-huquqiy tahlil yordamida INTOSAI-P, ISSAI, PEFA va boshqa xalqaro standartlarning asosiy talablari o‘rganildi. Riskka asoslangan yondashuv orqali budget xarajatlari, davlat xaridlari, davlat qarzi, SOE, ijtimoiy dasturlar va investitsiya loyihalaridagi asosiy xavf klasterlari aniqlandi. 3E (economy, efficiency, effectiveness) metodologiyasi davlat dasturlarining natijadorligini baholash uchun qo‘llanildi. Natijalar asosida O‘zbekiston uchun IRAM modelini shakllantirish bo‘yicha institutsional takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar.

O‘zbekiston Respublikasida tashabbusli budgetlashtirish (open budget) amaliyoti fuqarolarni mahalliy byudjet jarayoniga jalb etish, davlat xarajatlarining shaffofligini ta‘minlash va byudjet mablag‘laridan maqsadli foydalanish ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytirish vositasi sifatida shakllandi. Dasturning huquqiy asoslari Prezidentning 2018-yil 13-apreldagi PQ-3691-son qarori va keyingi normativ-huquqiy hujjatlar bilan qo‘yilgan bo‘lib, "Ochiq budget" axborot portali (openbudget.uz) orqali fuqarolar o‘z mahallasi yoki tumanida bajarilishi lozim deb hisoblagan loyihalarni taqdim etish, ularni saralashdan o‘tkazish va ovoz berish imkoniyatiga ega bo‘ldi. Mazkur tizim mahalliy byudjetlar qo‘shimcha mablag‘larining ma‘lum bir foizini fuqarolar tomonidan tanlangan loyihalarga yo‘naltirishni nazarda tutadi va bu jihatdan u Lotin Amerikasi va Sharqiy Yevropa mamlakatlarida ishlab chiqilgan ishtirokchi byudjet (participatory budget) modelining O‘zbekiston sharoitiga moslashtirilgan ko‘rinishi hisoblanadi.

Tashabbusli budget amaliyotini kengaytirishda 2022-yil 25-oktabrdagi PQ-409-son qarori muhim bosqich bo‘ldi. Mazkur qaror tuman va shahar byudjetlari qo‘shimcha mablag‘larining kamida 30 foizi, Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri byudjetlari qo‘shimcha mablag‘larining 30 foizi jamoatchilik fikri asosida shakllantirilgan tadbirlarni moliyalashtirishga yo‘naltirilishini belgiladi. Keyinchalik 2023-yil 10-apreldagi PQ-117-son va 2025-yil 29-avgustdagi PQ-264-son qarorlari bilan loyihalarning maksimal moliyalashtirish chegarasi qurilish-ta‘mirlash loyihalari bo‘yicha BHMning 4 000 baravari, jihozlash loyihalari bo‘yicha BHMning 2 000 baravari miqdorida belgilanib, sheriklik asosida moliyalashtirish va deputatlar tashabbusiga ko‘ra qo‘shimcha g‘oliblarni aniqlash mexanizmlari joriy etildi (Lex.uz, 2023; Lex.uz, 2025).

1-jadval

O‘zbekiston Respublikasida tashabbusli budget doirasida amalga oshirilgan xarajatlar va loyihalar dinamikasi (2023–2026-yillar, mavsumlar kesimida)

Mavsum	Kelib tushgan tashabbuslar, ta	Saralashdan o‘tgan loyihalar, ta	G‘olib loyihalar, ta	Ajratilgan mablag‘, mlrd so‘m	Bitta loyihaga o‘rtacha, mln so‘m
2023-yil (qo‘shimcha)	—	—	1 309	1 300	993
2024-yil 1-mavsum	19 800	16 100	2 770	3 300	1 191
2024-yil 2-mavsum	14 500	11 700	1 772	2 271	1 282
2025-yil 1-mavsum	28 399	23 457	2 369	3 200	1 351
2025-yil 2-mavsum	22 263	18 656	2 332	3 200	1 372
2026-yil 1-mavsum	21 049	17 393	2 250	2 188	973
Jami 2023–2026	105 711	87 306	12 802	15 459	1 207

Manba: Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy ma‘lumotlari, openbudget.uz axborot portali va PQ-117, PQ-264 qarorlari asosida muallif tomonidan tuzildi. 2026-yilning 1-mavsumi g‘olib loyihalari soni prognoz ko‘rsatkichi asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Jadval ma‘lumotlari shuni ko‘rsatadiki, tashabbusli budget uch yil davomida nafaqat

moliyaviy hajm, balki fuqarolarning faolligi bo'yicha ham sezilarli o'sgan. 2023-yilda qo'shimcha tarzda ajratilgan 1,3 trillion so'm mablag' 2024-yilda har bir mavsum bo'yicha 2,2–3,3 trillion so'm oralig'iga ko'tarildi, 2025-yilda esa ikki mavsum yakuni bo'yicha jami 6,4 trillion so'mga yetdi. Mazkur o'sish dasturning davlat byudjetidagi salmog'i sezilarli kengayib borayotganini, fuqarolar tashabbusi orqali boshqariladigan xarajatlar bloki o'rta muddatli istiqbolda barqaror moliyaviy resurs sifatida shakllanayotganini bildiradi. Ikkinchidan, kelib tushgan tashabbuslar soni 2024-yildagi taxminan 19,8 mingdan 2025-yildagi 28,4 mingga ko'tarildi va bu fuqarolarning byudjet jarayoniga jalb etilish darajasi sezilarli kuchayganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, 2026-yilning 1-mavsumida ajratilgan 2 188 milliard so'mlik rejayiy mablag' avvalgi mavsumga nisbatan qariyb 35 foizga kam ekani diqqatga sazovor jihat hisoblanadi. Bu pasayish, bir tomondan, makroiqtisodiy sharoitlar va byudjet xarajatlarini optimallashtirish bilan, ikkinchi tomondan, jihozlash loyihalari uchun moliyaviy chegaralar joriy etilishi hamda eng kam ovoz chegarasining 50 ta darajaga oshirilishi bilan izohlanadi. Bundan tashqari, bitta loyihaga o'rtacha to'g'ri keladigan mablag' ko'rsatkichi 2024-yildagi 1,2 mlrd so'mdan 2025-yilda 1,36 mlrd so'mga oshib, 2026-yilda 0,97 mlrd so'mga pasaygani loyihalarning miqyosi va moliyaviy intensivligi yildan-yilga turli omillar ta'sirida o'zgarayotganini ko'rsatadi. Bu vaziyat davlat moliyaviy nazorati organlari uchun har mavsumda loyihalarning narx asoslanishi va xarajatlar smetalarini chuqurroq tahlil qilishni dolzarb vazifa qilib qo'yadi.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, Farg'ona viloyati 2026-yilning 1-mavsumida saralashdan o'tgan tashabbuslar soni bo'yicha respublikada birinchi o'rinda turadi va umumiy hajmning 9,5 foizini tashkil etadi. Bu ko'rsatkich viloyat aholisining yuqori darajadagi grajdanlik faolligi, mahallalar tarmog'ining kengligi va viloyatning Toshkent shahriga yaqinligi tufayli axborot oqimi yuqori ekanini ko'rsatadi. Aholi jon boshiga shartli mablag' ko'rsatkichi bo'yicha esa Farg'ona viloyati 1 144 ming so'm bilan o'rtacha darajaga to'g'ri keladi, biroq aholisi nisbatan kam bo'lgan Sirdaryo, Navoiy va Buxoro viloyatlarida bu ko'rsatkich ancha yuqori (1,4–1,7 million so'm oralig'ida). Farg'ona viloyati tarkibida Farg'ona shaxri 2026-yil 1-yanvar holatiga 192 800 dan ortiq doimiy aholisi va 68 ta mahalla fuqarolar yig'ini bilan o'rta hajmdagi tumanlardan biri hisoblanadi.

Xulosa.

Ushbu tadqiqot doirasida budjet tashkilotlari tomonidan budjet mablag'laridan foydalanish ustidan moliyaviy nazoratni takomillashtirishning ayrim nazariy va amaliy jihatlari o'rganildi. Shu bilan birga, tadqiqot bir qator cheklovlarga ega bo'lib, ular natijalarning ishonchliligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Quyida tadqiqot cheklovlari va ularni kelgusi tadqiqotlarda inobatga olishga oid takliflar keltirilgan. Tadqiqot cheklovlari quyidagilardan iborat:

Ma'lumotlar cheklanganligi: Budjet mablag'laridan foydalanish va nazorat jarayonlari bo'yicha mavjud ma'lumotlarning yetarlicha batafsil emasligi yoki ba'zi tashkilotlarda ma'lumotlarning maxfiyligi tadqiqotning to'liq yoritilishiga to'sqinlik qilgan bo'lishi mumkin. Shu sababli, ayrim tahlillarda ma'lumotlar cheklanganligi tadqiqot natijalarining kengroq umumlashtirilishiga ta'sir ko'rsatadi.

Moliyaviy nazorat tizimidagi murakkablik: Davlat budjeti mablag'larini nazorat qilish jarayonida bir qancha davlat idoralari va turli huquqiy-ijro organlari ishtirok etadi. Bu jarayonni tahlil qilishda nazoratning ko'p darajaliligi va murakkabligi tufayli tadqiqotning ba'zi jihatlari yuzasidan cheklovlar mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

18. O'zbekiston Respublikasining “Davlat moliyaviy nazorati to'g'risida”gi Qonuni, O'RQ-414, 2016-yil 7-noyabr.

19. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni, PF-5300, 2018-yil 11-aprel.

20. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Budjet jarayoni ochiqligini ta'minlash va davlat budjetining shakllantirilishi hamda ijro etilishida fuqarolarning faol ishtirokini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida”gi Qarori, PQ-3691, 2018-yil 13-aprel.

21. Hepworth, N. (2024). The distinction between public financial management and internal control (PFM/IC) and public financial administration and internal control (PFA/IC). In *Public financial management and internal control* (pp. 85–117). Springer.

22. The Institute of Internal Auditors. (2020). The IIA's Three Lines Model: An update of the Three Lines of Defense. <https://www.theiia.org/en/content/position-papers/2020/the-iias-three-lines-model-an-update-of-the-three-lines-of-defense/>

23. United Nations General Assembly. (2011). Promoting the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions (A/RES/66/209).

24. INTOSAI. (2019). ISSAI 100: Fundamental principles of public-sector auditing. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements. <https://www.issai.org/pronouncements/issai-100-fundamental-principles-of-public-sector-auditing/>

25. International Auditing and Assurance Standards Board. (2018). ISA 200: Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing. International Federation of Accountants.

26. Power, M. (2000). The audit society — Second thoughts. *International Journal of Auditing*, 4(1), 111–119.

27. Bovens, M. (2007). Analysing and assessing accountability: A conceptual framework. *European Law Journal*, 13(4), 447–468.

28. INTOSAI. (2019d). INTOSAI-P 12: The value and benefits of Supreme Audit Institutions — making a difference to the lives of citizens. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.

29. INTOSAI. (2019a). ISSAI 100: Fundamental principles of public-sector auditing. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2020). ISSAI 200: Financial audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2019b). ISSAI 300: Performance audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2019c). ISSAI 400: Compliance audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.

30. Blume, L., & Voigt, S. (2011). Does organizational design of supreme audit institutions matter? A cross-country assessment. *European Journal of Political Economy*, 27(2), 215–229.

